

talált boldogság könnyei végigpergetek megbarázdált arcán és csendesen, halk koppanásokkal ráhullottak a kalászkokra».

Örömet éreztünk, amikor ezt a könyvet olvastuk. Kováts Jenő író, íróvá teszi tiszta tekintete, amely távolabbra is elkalandozik s amellyel közeli kérdések okait kutatgatja. Hitünk, hogy a ma magyar írójának nagy bizakodást, életre biztató reményeket kell elvetnie, tanítónak kell lennie; Kováts megérezte ezt a sorsot, helyes irány felé indult: van mondanivalója. Kifejezőmódja ugyan még csiszolásra, fejlődésre szorul; alakjait azonban nagy vonásokkal és találóan vázolja fel s kisebb figurái is élők. Némi ellentmondást csak a hősnél találunk, akit — túlokoskodó és érzékenyvolta miatt — nehéz parasztleánynek hinnünk. Másik észrevételünk — amelyet megszívlelésül ajánlunk az írónak — az, hogy saját maga lehetőleg minél kevesebbszer jelenjék meg az olvasója előtt megjegyzéseivel, inkább alakjait beszéltesse és mozgassa. Fiatal írók jellemző botlása, hogy gyakran belealanyiaskodnak az írásukba.

A regény nyelve magyaros, egészséges. Stílusa is megnyeri a mai ember tetszését, az író nem szenvelg, nem modoroskodik, ha fáj, kimondja: fáj, minden körmönfonság nélkül. Helyenként nyersnek is érezzük ezért, holott csak erőteljes a hangja és zengő, mint a trombita.

A székesfehérvári Pannonia Nyomda-vállalat újabb vállalkozása minden elismerést megérdemel. Figyelmet is. Nem üzleti hasznról van szó. Áldozat és főként bátorság kellett a sorozat megindításához.

P. I.

Dr. Pitroff Pál: Bevezetés az esztétikába. (Szent István Könyvek. 1930.) Kétféleképpen lehet könyvet írni: az egyik mód az, hogy valakinek valami gondolata támad, ez nem hagyja nyugton, ezért egy szép napon elhatározza,

hogy kifejti gondolatát. A másik módszer szerint elolvas több könyvet, összeszeded egy csomó adatot és elméletet, zavart és ellentmondást talál bennük, ezért szükségét érzi, hogy az elolvasott anyagot rendbeszedje, megvilágítsa, hogy mások számára is megkönnyítse a tájékozódást. Pitroff Pál «az esztétika anyagának ismertetésével és feldolgozásával szintetikára törekedett, anélkül azonban, hogy hiánytalanul egységes rendszert nyújtson, ami az adott keretek között nem is lehetséges». Tehát a második eljárást alkalmazza, de bevallottan lemond «a hiánytalanul egységes rendszerről» az «adott keretek» miatt. Az adott keretek miatt azonban, ha hiánytalanul nem is, de egységes rendszert lehetett volna adni.

A szerző azonban nem azért nem ad egységes rendszert, mert a keretek akadályozzák, hanem mert nem tud. Itt egységes rendszer alatt nem valamilyen új esztétikai elméletet értünk, hanem csak azt, hogy valamilyen szempont vagy gondolat körül csoportosítsa észrevételeit. De a szerzőnek észrevételei nincsenek. A könyv idézetekből áll, amelyeket hol szó szerinti, hol tartalmilag közül különböző címszók alatt. Az idézetek összefüggéstelenségére jellemző, hogy akármelyik fejezetet, sőt bekezdést bátran ki lehetne hagyni. Épúgy értené vagy nem értené az olvasó a dolgot, mint a könyv mostani állapotában. A «Tetszés, izlésítéletek» című fejezetben például a második bekezdést így fejezi be: «Szent Tamás a tetszést olyan nagyra becsüli, hogy a szépet így határozza meg: pulchra sunt, quae visu placent (szép az, ami szemlélet, illetőleg szemlélés útján tetszik) Szent Tamás szövegében nyilvánvalóan a visu, a szemlélet hangsúlyozása a fontos, a placent szinte magától értetődő állítmány. Pitroff azonban nyugodt lélekkel tolja át a hangsúlyt erre a szintelen ígére, dölt betűvel is szedeti,

hogyan idézhesse Szent Tamást, hiszen kimondottan katolikus kiadónál jelenik meg a könyv. Az ilyenfajta erőltetett idézetek azonban egyáltalában nem kirívóak. Annyira erőltetett az egész könyv, annyira idézetekre bomlik szét, hogy az olvasó, amíg eljut a 65. oldalig, amelyen az idézet olvasható, már letett arról, hogy találjon három egymásba kapcsolódó mondatot.

A könyv másik kiváló sajátossága a közhelyek gyűjtése. «Nem a való hát, annak égi mása — Lesz, amitől függ az ének varázsá»-tól kezdve egészen a «Si non è vero, è ben trovato»-ig megtalálható a könyvben minden százszor megunt mondás. És ezeket a testet öltött unalmakat fontoskodva, a forrás pontos megjelölésével közli. A «Si non è vero»-hoz hozzáteszi: «ahogy az olasz mondja». Ha ki nem írja, biztosan arab közmondásnak nézték volna.

Ezek a közhelyek arra is jók Pitroff kezében, hogy mindent megmagyarázzanak. A 91—95. oldalon végigtekint a stílusok fejlődésén. Miután elintézi a renaissance-ot, barokkot és romantikát, visszatekint: (Érdemes megfigyelni a nehézkes, folytonos kitéréssekkel «élénkített» stílust is) «A barokk óta az európai műveltség már partikuláris (a renaissance kezdi meg ezt a folyamatot, 1. sz. kitérés) a részek — köztük a nemzetek (2. sz. kitérés) — önálló cél, az egységes alól való emancipálódás (3. sz. kitérés) felé törek-szenek s egyenként egyre nehezebben kapcsolódnak a szupranacionalisba, a mindent kiegyensúlyozó misztikába. Dante kifejezésével: a mennyei rózsába». Abban a szerencsétlen hely-

zetben vagyok, hogy két éve olvasgatók misztikáról szóló könyveket és nem tudtam volna ilyen tömören meghatározni: «szupracionális mennyei rózsza». A meghatározásnak az az egy hibája megvan, hogy ugyanígy illik a skolasztikára, sőt az egész katolikus Egyházra is, de ez nem lényeges. A közhely a lényeges, az pedig megvan.

Szerinte a szupranacionális misztikától a renaissance kezd eltérni, individualizálódni. Nem tudom, mit szólna hozzá, ha «idézetekkel» bizonyítanám, hogy ez az emancipálódás éppen a szupranacionális mennyei rózsával kezdődik meg. Különben alaposságára jellemző, hogy az előszóban kijelenti: «Mivel az esztétikát nem akartam az irodalomtudomány irányába beállítani», felsorol egy csomó tudóst, akiknek «eredményeiből sok értékes részt figyelmen kívül kellett hagynia». Fel- említi többek között *Müller-Freienfels* nevét is, aki az irodalommal csak az általános esztétika keretében foglalkozik és *Wölflin*-ét, aki egy szalmaszálal nem tett arrább az irodalomtudományban, de annál fontosabb eredményeket ért el a művészettörténetben és nagy hatása volt az irodalomtudományon kívül az esztétikában is.

Valószínűleg fölösleges ezek után hangsúlyozni, hogy dr. Pitroff Pál vagy húsz évvel elmaradt a mai fejlődéstől. Számára Lipps «Einfühlung»-jával megállott a világ, nem ismeri a mai typológián alapuló lélektant és ennek alkalmazásait az esztétikában. De ez nem lenne nagy baj; ha legalább a régi esztétikáról írt volna jó könyvet!

Fábián István.